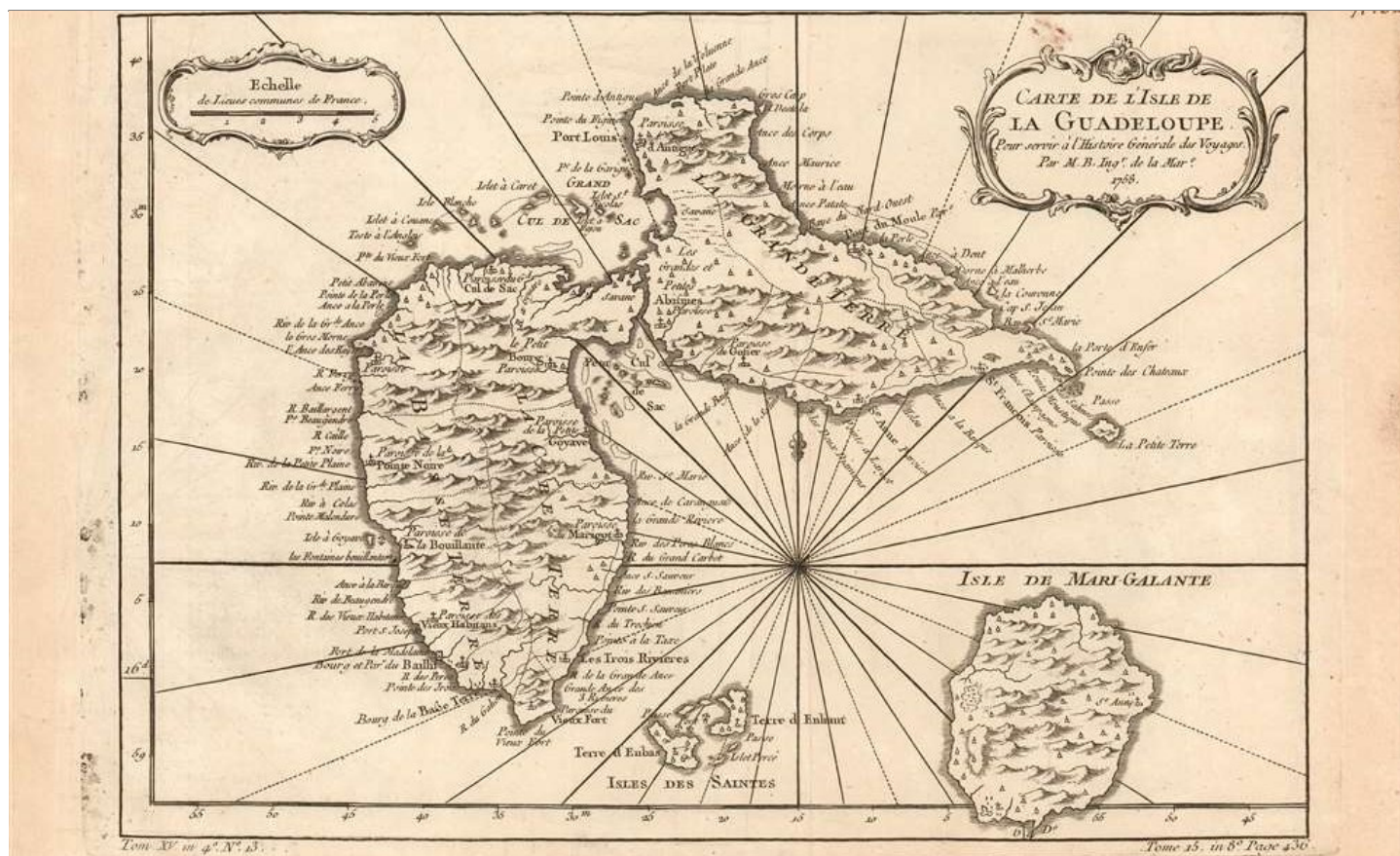

L'illa Guadalupe del Carib

Autor: Carles Camp

Data de publicació: 22-05-2024

El nom de l'illa caribenya de Guadalupe té els seus orígens a Extremadura o a Portugal? En Carles Camp ho esbrina en aquest article.

Al segon viatge d'En Cristòfol Colom d'exploració i colonització de les recentment descobertes illes caribenyes hi va descobrir, entre d'altres territoris, dues illes.

Una d'elles fou batejada amb el nom de Montserrat en honor de la Mare de Déu de Montserrat, advocació mariana que, tant llavors com ara, tenia una gran devoció a Catalunya. Molts historiadors afirmen que En Colom li va posar aquest nom perquè la Mare de Déu de Montserrat llavors era la patrona d'Espanya. No calen comentaris.

A l'altra, li va posar el nom de Guadalupe. Els historiadors afirmen que ho va fer en honor de la Virgen de Guadalupe, patrona d'Extremadura.

Tenint en compte la gran tradició marinera i la important indústria i tecnologia navals que hi havia llavors a Extremadura, dir que En Colom duia navegants i mariners extremenys sembla talment un acudit, i faria riure si no fos un tema seriós. L'Extremadura d'aquells temps segur que tenia qualitats i coses destacades. Però d'art mariner, no. No en tenia absolutament gens.

Quin és, doncs, l'origen d'aquest nom? Ara ho escatirem.

A Portugal, a la Vila do Bispo, al districte de Faro, hi ha la Ermida o Capella de Nossa Senhora de Guadalupe. Es troba a la part occidental de la regió més meridional de Portugal, l'Algarve, a la zona propera a l'extrem sud-oest d'aquest país. Exactament és a 37.08939 graus de latitud nord i 8.86687 graus longitud oest.

Interior de l'esmentada ermita.

Aquesta advocació va néixer a Astúries després de la victòria dels cristians castellans sobre els musulmans granadins, coneguda com la batalla del Salado, batalla esdevinguda el 1340 i que pren el nom d'un riu ubicat a l'actual província de Cadis. El culte es va estendre cap al sud i l'oest de la península.

La llegenda de Nossa Senhora de Guadalupe està associada a navegants i mariners, als combats contra els musulmans i al rescat dels cristians capturats, la qual cosa podria explicar la instal·lació d'un temple en la seva invocació al Barlavento Algarvio, la part occidental de l'Algarve, al sud del país, una zona extrema que era sovint assolada per pirates islàmics.

Es considera que l'ermita, d'estil gòtic tardà, fou feta construir pel rei Alfons V de Portugal (1432-1481), en temps que l'infant Enric el Navegant (1394-1460) vivia en aquesta zona, concretament a Sagres, a uns dotze kilòmetres. Altres fonts situen la primera construcció al segle XIII de mà dels templers.

Fos com fos, l'obra visible és dels temps d'Alfons V, i hi ha molts indicis que Enric el Navegant venia sovint a resar-hi durant la dècada de 1450 o potser, fins i tot, abans.

En efecte: la quinta junt a la capella podria haver estat ocupada per l'Infant, com a part del seu exili a l'Algarve després de la desastrosa batalla de Tànger, els darrers anys de la seva vida. Hi ha relats de la presència de l'Infant a Raposeira, població situada just al costat de la capella, on es va trobar amb el navegant italià Alvise Cadamosto (1432-1488). El temple podria estar referenciat pel cronista Gomes Eanes de Azurara (1410-1474) a la seva obra *Chronica do Descobrimiento e Conquista da Guiné*, escrita el 1453, en què parlava d'una ermita de Santa Maria da água de Lupe, al terme de Lagos, població situada a uns quinze kilòmetres de la capella. Així, l'edifici presenta una importància històrica múltiple: no sols és un dels més antics monuments gòtics de la zona, sinó també un testimoni del període dels descobriments, unit als viatges de l'Infant entre Lagos i la seva vila de Sagres.

En efecte, aquesta capella és, més o menys, a mig camí entre les poblacions de Lagos i Sagres, on l'Enric el Navegant tenia la seva escola de formació de navegants, coneguda com a Escola de Sagres, fundada el 1417. Allí el monarca portuguès i l'Infant van aconseguir reunir tècnics i científics amb el propòsit de preparar els homes que iniciarien l'època daurada de Portugal, amb tot el seguit de descobertes i les conseqüents possessions obtingudes que van convertir-lo en unes quantes dècades en el país més ric d'Europa. Un home vital d'aquesta Escola fou En Jaume Ribes, nom de convers d'En Jefuda Cresques, fill de l'Abraham Cresques, l'autor de l'Atlas Català.

Aquesta advocació mariana era, per tant, durant aquells anys dels segles XV i XVI, la protectora dels navegants i mariners portuguesos, a qui de ben segur durant els seus perillous i arriscats viatges li resaven sovint demanant la seva protecció.

En Cristòfol Colom va tenir l'ajut, ja en el primer viatge, dels germans portuguesos Eanes Pinzon i potser d'altres navegants de la mateixa nacionalitat, junt amb els seus respectius equips de mariners, probablement ja experimentats a navegar en mars tropicals.

Per tant, al meu entendre, té tota la lògica del món que a una de les illes descobertes se li posés el nom de Guadalupe en honor a Nostra Senyora de Guadalupe, protectora, en aquells temps, dels navegants i mariners portuguesos, especialment dels qui s'allunyaven molt del seu país en mars desconegudes que banyaven terres incògnites.

Carles Camp